

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBɔLE Mɔɔ FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE Mɔ LA ANWO

MɔLEBɛBO

Wɔ meke ala mɔɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ye anu la gyinlabelɛ nee pɛpɛzɛle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolilɛ, pɛpɛlilɛ nee anzondwolɛ ba ewiade anu la,

Wɔ meke ala mɔɔ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mɔ bie amaa ɔlua zo nyeleɛ mgbane mgbane dɔɔnwo esisi emaa menli adwenle ezɛkye, nee ewiade ne mɔɔ ɛleba mɔɔ sonla banyia adenle aha edweke biala mɔɔ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mɔɔ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔɔzulo la, emaa bɛla ye ali ke, ɛhye a le awienvolɛma anyelazo kpale kpale la,

Wɔ meke ala mɔɔ ɔhyia, saa benrɛhyɛ sonla benrɛmaa ɔnrɛho ɔnrɛtia esisile nee atisesebɛyɛle, ke ɔwɔ ke mɛla bɔ sonla nwo adenlenyianle ne mɔ anwo bane la,

Wɔ meke ala mɔɔ ɔhyia ke bɛmaa agɔnwolɛyɛle wɔ Maanle Maanle avinli kɛnyia anyuhɔle la,

Wɔ meke ala mɔɔ Maamgbolɛ Koyɛle ne anu amra eva bɛ diedi mɔɔ wɔ sonla nwo adenlenyianle ne mɔ, ye gyinlabelɛ nee ye dibilɛ nee mrenya nee mraale adenlenyianle pɛpɛ ne mɔ anu la ɛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mɛla ne mɔɔ bɛfɛle ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bɛdo nu ke bɛboa bɛamaa menli anyia anyuhɔle nee tɛnlabelɛ kpale wɔ atianwolilɛ bɔkɔ nu la,

Wɔ meke ala mɔɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Maamgbolɛ Koyɛle Eku ne anu nee Maamgbolɛ Koyɛle ne ebo ɛwɔke ke bɛmaa awie biala anye azɔ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolilɛ ne mɔ na bɛali zolɛ kpale la,

Wɔ meke ala mɔɔ adenlenyianle nee atianwolilɛ ɛhye mɔ anwo ndelebɛbo kpale hyia kpale kpale maa ɛwɔkeɔle ne azolilɛ anzɛɛ munlililɛ ne la,

Ati, Kɛkala

MAAMGBOLE KOYɛLE AYIA NE

bɔ nolo ke

Ewiadeamra Nolobɔle Mɔɔ Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo ɛhye

le debie ko mɔɔ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mɔɔ dahuu kɛva. Nolobɔle ɛhye kɛzie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehileɛ nee ndetɛle zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolilɛ ɛhye mɔ anwo, na eza yealua ngɔzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mɔɔ wɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ne anu nee Maanle Maanle mɔɔ Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpale na bɛali zolɛ kpale.

Edwekekpɔke 1

Menli muala di bɛ ti anwo na eza noko bɛsɛ wɔ dibilɛ nee adenlenyianle nu. Bɛle ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwɔ ke bɛkile adiemayɛle bɛmaa bɛ nwo ngoko.

Edwekekpɔke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ bɛva bɛwula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ɛhye anu la amuala bie. ɔnle ke ngakyile anzɛɛ ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu biala mɔɔ fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzɛɛ raale, anɛɛ, Nyamenlezonlenle, maanyɛle anzɛɛ adwenle bie, Maanle anzɛɛ menli abohilele, agyapadeɛ, awolɛ anzɛɛ gyinlabelɛ gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnke ke bekile ngakyile anze nyeyenu biala wo maanye, melazolile nu, anze maanle zo gyinlabelle nu wo maanle ne anze eleka mɔ sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli ɔ ti anwo o, onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpɔke 3

Ɔwo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo baneɔle.

Edwekekpɔke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Ɔwo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpɔke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anze beye ye atisesebe, amumuye anze begua ɔ nyunlu aze anze betwi ɔ nyunlu.

Edwekekpɔke 6

Ke mɔ mela se la, eleka biala mɔ awie biala lua la ɔwo ke benwu ke ɔdaye ɔle sonla.

Edwekekpɔke 7

Ke mɔ mela se la, menli kɔɔɔti se pepe mɔ onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba mela ne mɔ ɔ be nwo bane pepe la anu. Menli kɔɔɔti le adenle nyia be nwo baneɔle pepe mɔ ko tia ngilehilenu anze nyeyenu mɔ tia Nolobɔle ehye nee debie biala mɔ maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpɔke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mɔ tia anwoadenlenyanle ne mɔ mɔ maamule nwo mela anze mela eva emaa ye la a, ɔwo ke kɔɔto ne mɔ pepe die ye.

Edwekekpɔke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anze beye sonla befi maanle ne anu wo meke mɔ ɔtefonle mela anze mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 10

Wo awie biala adenlenyanle nee ye gyima ne mɔ anwo adwenlevalle nwo anze saa beka ke awie biala eye etane a ɔwo ke kɔɔto mɔ di ɔ ti anwo na onli mɔguazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpɔke 11

1. Sonla biala mɔ bekeha ke yeye etane mɔ ɔdi ke betwe ɔ nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu kɔɔto na kɔɔto ne bua ye ɔle ke mɔ mela se la. Wo kɔɔto eke ne ɔwo ke onyia ninyene mɔ ɔfa ɔpepe ɔdie ɔ nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala ɔle wo nyelee etane biala mɔ wo meke mɔ ɔyele zohane nyelee ne la enee onle etane mɔ ɔtia maanle anze maanle maanle mela la anwo. Anze onle ke betwe sonla ne anzo bemaa ɔtela mɔ bepe bedo eke ne wo meke mɔ ɔyele etane ne la.

Edwekekpɔke 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anze onle ke bekenga ye ahelata anze bebɔ ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anze ɔ ɔ nwo bane wo zehae akpɔsemadi ebela ne mɔ anwo.

Edwekekpɔke 13

1. Sonla biala le adenle ɔfi eleka mɔ ɔde la ɔkɔtenla eleka biala mɔ ɔkulo la.

2. Sonla biala le adenle ofi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔko maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 14

1. Sonla biala le adenle kɛ saa ɔlenwu amanee wo ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔko maanle gyene nu ɔmaa bɛmaa ye eleka ɔtenla anzeɛ bebo ɔ nwo bane.

2. Saa amanee ne mɔɔ ahenle ne elɛnwu ye la envi anzeɛ enlua maanyɛle ti anzeɛ ye nyɛlee ne tia Maamgbale Koyele mela ne nee ye bodane ne mɔ a, yemɔ maanle gyene ne enle adenle kɛ ɔkelie ye azie anzeɛ ɔkebo ɔ nwo bane.

Edwɛkɛkpɔkɛ 15

1. Sonla biala le adenle kɛ ɔye ekulomani.

2. ɔnle kɛ bebu ekulomani biala kɛ ɔle eyɛvole la. Eza noko ɔnle kɛ beɛi awie biala mɔɔ kpɔnde kɛ ɔkakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mɔɔ mela emmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 16

1. Mrenya nee mraale mɔɔ bekedwu agyalehɔle la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzeɛ saa beko duzu asɔne o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwiɔ bele adenle pɛpe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolebole nu.

2. ɔwo kɛ menli nwiɔ ne die to nu kolaa na beagya be nwo.

3. Kunli nee yelee nee be mra a le ekpunli mɔɔ bo sua ekyekyele bo anzeɛ ekpunli mɔɔ tele ye menli ɔɔnwo a, yemɔti ɔwo kɛ menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bewo nu la sinza be.

Edwɛkɛkpɔkɛ 17

1. Sonla biala le adenle kɛ ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeɛ, eza noko ɔle adenle kɛ ɔ nee awie mɔ bo nu nyia agyapadeɛ.

2. ɔnle kɛ awie biala hwele ye agyapadeɛ wo meke mɔɔ mela emmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 18

Sonla biala le adenle kɛ ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mɔɔ ɔkulo la, eza ɔle adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzeɛ ye diedi ne nee fanwodi, ye akee noko ɔle ɔ nwo adenle kɛ ɔ ngome anzeɛ ɔ nee menli wo bagua anzeɛ fealera nu ɔkile ye asɔne anzeɛ ye diedi ne wo ngilehilele, nyɛlee, ezonlenle nee boɛnleanle nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 19

Sonla biala le adenle kɛ ɔdwenle na ɔka edwɛke mɔɔ ɔkulo la; eza ɔle ɔ nwo adenle kɛ ɔfa adwenle biala mɔɔ ngyegyɛle biala enle nwo na ɔdua nolobɔle ndenle ne mɔ biala anu ɔkpɔnde, ɔtie na ɔka edwɛke ɔkile menli na ɔmaa be adwenle mɔɔ ngyegyɛle biala enle nwo a.

Edwɛkɛkpɔkɛ 20

1. Sonla biala le adenle ko ayia anzeɛ eku mɔɔ anzɔndwole wo nu la bie.

2. ɔnle kɛ behye sonla bɛmaa ɔko eku nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 21

1. Sonla biala le adenle boa wo ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔko Melalile Ayia ne bie anzeɛ ɔboa ɔmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.

2. Sonla biala le adenle nyia maanle gymayɛle nwo nvasoe wo ye maanle ne anu.

3. Ezuavole ne ehulolodee ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulolodee ehye wo meke biala nee nchale emadole maw awie biala nyia adenle to ye dee wo feabo nu anzee wo ndenle biala anu maw ngyegyeye biala enle nu la.

Edwekekpake 22

Awie biala maw wo menli ekpunli avinli la wo ke maanle ne sinza ye eza wo ke maanle ne dua ye mndenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadee, ezukoa, menli nee maandee gyinlabela ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene maw hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpake 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima maw okulo la, Akee noko wo adenle ke nyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko wo ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima maw gyima ne envi wo sa a.
2. Sonla biala le adenle ke gyima maw keye la nyia nwole ahatale ke maw saa awie gyene a ye le gyima zohane a annee kanyia ye la.
3. Sonla biala maw ye gyima la wo ke nyia nwole ahatale kpale maw kola wo afa afa nee wo mra amaa be tenlabela nu aye kpale a. Eza noko wo ke nyia ezinzale ne maw maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala le adenle boa gymayele Eku nu wo ye ehulolodee ezinzale ti.

Edwekekpake 24

Sonla biala le adenle ke wdie ye enwomenle bie na wdiele wo nye, na nyia meke ezinra maw afa aye gyima na eza noko nyia meke maw saa aye gyima dedee a afa wdie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpake 25

1. Sonla biala le adenle ke wo nee wo ye nee wo mra nyia tenlabela kpale maw fale be ngoane, ale, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene maw hyia maa be la anwo. Wo ke benyia moale wo meke maw benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli annee ye le kewu, bekeye mgbanyinli annee wlua ndenle bie azo bengola benne be nwo la.
2. Wo ke mreldane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale wo nli annee beangya wo nli na beawo na beawo ye o, wo ke benea ye annee besinza ye ke maw wfa la.

Edwekekpake 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, waw wo mlebebo nwomazukoale dee ne anwo. Wo ke mlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Wo ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala maw wo mndenle la kola sukoa nwoma kpole.
2. Wo ke nwomazukoale maa awie biala tenlabela nu ye kpale na wmaa sonla nwo adenlenyanle nee ye atianwolile ne wo enilile gyinla kpundii. Wo ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agnwoleyeye ba maanle maanle avinli, menli annee asone asone avinli na wboa wmaa Maamgbale Koyele gyima ne maw wledi maw wfa anzondwole nwo la di munli.
3. Awovolema le adenle ke wmaa be mra sukoa nwoma maw bekulo ke be mra ne wo sukoa la.

Edwekekpake 27

1. Sonla biala le adenle ke wdaye aye maandee nyeele biala maw beye wo maanle annee sua ne azo la bie, na eza nyia ninyene edolole nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhole nvasoe ne wo bie.
2. Sonla biala le adenle ke nyia debie maw kakele maw fale abodee nwo nrelebe, nwoma annee debie maw wkedole la anwo banebole.

Edwekekpake 28

Sonla biala le adenle ke ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo mo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mo mo be avinli la amaa lua zo yeahola yeanyia anyuhɔle anze yeali munli.
2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mo aye gyima a, enee ngile ke ɔle adenle ɔbulu mela zo; mo ke ɔdi ɔ ɔnwo mo adenlenyianle nee atianwolile ne mo eni na ɔɔ ye ebela ke mo maanle ne mo mo nu la mela ne mo mo fale benwonile, anzondwole nee ye boeye ne se la.
3. Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mo azo beye ninyene mo ɔtietia anze ɔbulu bodane nee ndenle ne mo mo Maamgbole Koye ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mo mo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anze menli ekpunli ko anze sonla ko angome mo mo maa ye adenle ye debie ɔɔkye adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo behyehye bedo eke ne la a.
